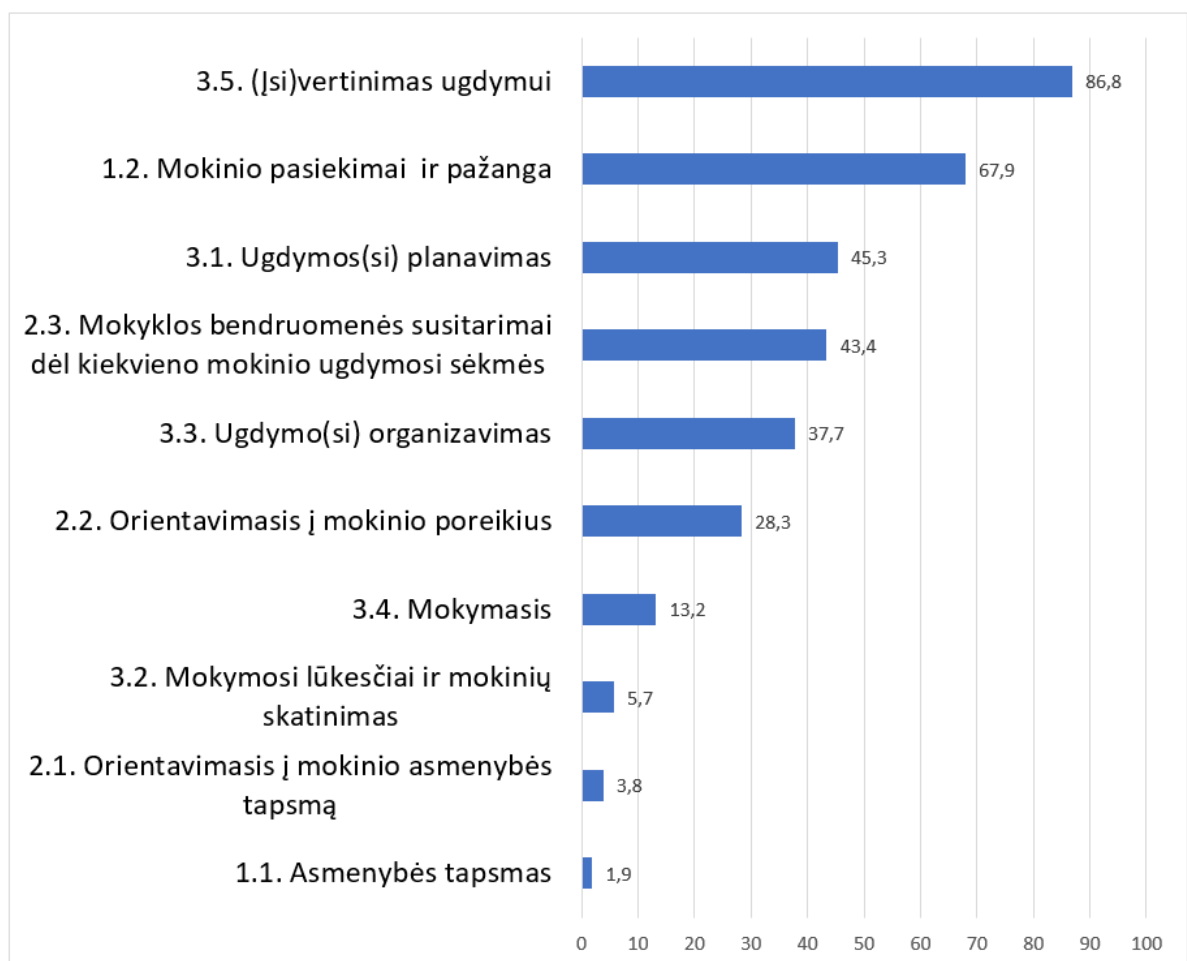

RIZIKINGOS MOKYKLOS VEIKLOS:
5 probleminės sritys, dėl kurių verta susirūpinti

Vykstant diskusijoms, koks turėtų būti bendrojo ugdymo mokyklos ugdymo turinys, kaip mokykla, mokytojai galėtų jį įgyvendinti, veikti kintančioje aplinkoje ir valdyti pokyčius, siekiant numatytų tikslų ir ieškant naujų galimybių, būdų jų realizavimui, labai svarbu išsiaiškinti, su kokiomis problemomis susiduria šiandienos mokykla. Prasminga žinoti, kaip mokykloje, klasėje, individualiai su mokiniu yra kuriamas ugdymo(si) procesas, kiekvienam besimokančiajam sudaromos galimybės siekti pažangos, įgyti naujos patirties ir kokių gebėjimų šio proceso dalyviams reikia, kad numatomas ugdymo turinio virsmas būtų sėkmingas. Labai svarbu nagrinėti silpną geros mokyklos požymių raišką turinčių mokyklų veiklos kokybę, nes šių švietimo įstaigų socialinis ir ekonominis veiklos kontekstas yra sudėtingas, susiduriama su nuolatinais pokyčiais, iškyla įtraukiojo ugdymo kūrimo, kiekvieno mokinio nuoseklios asmenybės ūgties problemos.

2019 m. mokyklų išorinio rizikos vertinimo duomenys sudaro galimybes nagrinėti silpną geros mokyklos požymių raišką turinčių mokyklų veiklos ypatumus, nustatyti pagrindines rizikingas veiklas ir ieškoti sprendimų dėl jų valdymo. Kaip stiprieji šių mokyklų veiklos aspektai vertintojų yra įvardijami orientavimasis į mokinio asmenybės tapsmą, sudaromos galimybės mokiniams įsitraukti į veiklas įvairiuose kontekstuose, mokymosi lūkesčių skatinimas. Tačiau *mokinių pasiekimų ir pažangos stebėjimas, vertinimas ir įsivertinimas, sistemingas ir nuoseklus orientavimas į mokinių pažangą, ugdymo(si) planavimas, mokyklos bendruomenės susitarimai dėl kiekvieno mokinio ugdymo(si) sėkmės ir ugdymo(si) organizavimas* vertintojų dažniausiai įvardinti kaip tobulinti mokyklos veiklos aspektai ir siejami su rizikinga mokyklos veikla (žr. 1 pav).

1 pav. 2019 m. vertintų mokyklų TOBULINTINI veiklos aspektai (proc., N=53)

Apžvalgoje pristatomi apibendrinti duomenys apie vertintojų komandų išskirtas ir išorinio vertinimo ataskaitose įvardintas rizikingas *silpną geros mokyklos požymių raišką turinčių* mokyklų

veiklas. Iš išorinio vertinimo duomenų išryškėja 5 probleminės sritys, kurias yra svarbu detalčiau nagrinėti, o taip pat aptarti ir vertintojų teikiamas rekomendacijas dėl įvardintų rizikų valdymo.

Vertintojų įvardijama rizikinga mokyklos veikla Nr. 1 yra **(įsi)vertinimas ugdymui**. 2019 m. išorinio rizikos vertinimo metu visose 53 bendrojo ugdymo mokyklose (įsi)vertinimas ugdymui buvo nurodomas kaip rizikinga mokyklos veikla. Iš 53 vertintų mokyklų 10 vertintojai įvardijo 2–3 rizikos veiksnius, kurie buvo susiję su (įsi)vertinimu ugdymui. Mokinių įtraukimas ir išitraukimas į vertinimo bei įsivertinimo procesą pamokoje, vertinimo kriterijų pateikimas ir taikymas, grįžtamojo ryšio teikimas ugdymo procese yra dažniausiai vertintojų nurodomi kaip tobulintini dalykai, kurie sudaro patenkinamas sąlygas siekti mokinių pasiekimų ir pažangos.

Mokinių pasiekimai ir pažanga yra antra vertintojų įvardijama mokyklų veiklos probleminė sritis. Iš 53 vertintų mokyklų 36 mokyklose vertintojai įvardijo rizikos veiksnius, kurie buvo susiję su mokinių pasiekimais ir pažanga. Mokyklų išorinio vertinimo ataskaitose nurodoma, kad dalies mokinių įgytų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų visumos lygis ne visuomet atitinka jų amžiaus grupei keliamus tikslus bei ugdymosi patirtį, bendrųjų programų reikalavimus, žemi mokinių akademiniai pasiekimai. Vertintojai atkreipia dėmesį į mokinių pasiekimų, individualios mokinio pažangos fiksavimo problemas, kad labai dažnai mokyklose nėra susitarta dėl individualios mokinio pažangos stebėjimo ir pamatavimo pamokoje sistemos, numatomų priemonių, kaip gerinti mokinių pasiekimus siekiant pažangos. Tolesnio ugdymosi tikslai ir uždaviniai retai grindžiami informacija apie mokinio pasiekimus ir pažangą, ir tai neskaitina savivaldaus mokinių ugdymo(si).

25 mokyklose vertintojai įvardijo neaiškius, nepakankamai apibrėžtus **mokyklos bendruomenės susitarimus dėl kiekvieno mokinio ugdymo(si) sėkmės**. Menkas vertintų mokyklų bendruomenių narių įsitraukimas / įtraukimas į veiklos planavimo, jos vertinimo procesus, netgi esant susitarimams dėl tam tikrų prioritetinių veiklų, pvz., sistemingo mokinio pažangos stebėjimo, kryptingo ir nuoseklaus planavimo, bet jų nesilaikymas sukuria situacijas, kad numatomos veiklos, rengiami mokyklos, mokytojų planai yra abstraktūs, formalūs, jų tarpusavio dermė sąlygiška, jie menkai susiję su mokyklos pažanga, esamos situacijos, pokyčių analize, pažangos matavimu ir fiksavimu.

Išorinio vertinimo ataskaitose išryškėja svarbūs su **ugdymo(si) planavimu** pamokoje susiję klausimai. Vertintojai teigia, kad pamokose nesistemiškai grįžtama prie pamokos uždavinio, retai su mokiniams aptariama, kaip sekėsi jį įgyvendinti, kokie mokinių pasiekimai lyginant su išsikeltu uždaviniu, mokiniai menkai įtraukiami į pamokos rezultatų apibendrinimą. Ugdymo(si) planavimas iš 53 vertintų mokyklų 19 vertintojų įvardijamas kaip rizikos veiksnys, kuris daro stiprų poveikį pamokos kokybei, mokinio pasiekimams ir pažangai. Išorinio vertinimo ataskaitų duomenys rodo, kad mokytojai dažniausiai susiduria su sunkumais planuodami galimus mokinių pasiekimus, pažangą, apsibrėždami vertinimo kriterijus, numatydami, kaip bus organizuojamas mokinių pasiekimų vertinimas ir įsivertinimas. Vienos mokyklos išorinio vertinimo ataskaitoje rašoma, kad „[...] stebėtose pamokose nefiksuotas mokymosi uždavinio įgyvendinimo lygis, trūko aiškaus pamokos apibendrinimo, todėl mokytojai ir mokiniai neturėjo galimybių tikslingai planuoti kitos pamokos ugdymosi pasiekimų ir pažangos. Taip pat nepakankamai dėmesio skirta atskirų mokinių pažangos vertinimui lyginant su išsikeltu mokymosi uždaviniu, vertinimo kriterijų iškelimui. Dažnai mokytojai patys apibūdino visos klasės sėkmę, retai organizavo mokinių savęs vertinimo refleksiją“. Ši ištrauka iš ataskaitos atspindi, kad dalyje vertintų mokyklų ugdymo(si) planavimas, mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimas bei įsivertinimas sudaro tam tikrą „uždarą ratą“, kuriame yra su savo veiklomis besisukantis mokytojas, o mokiniai mokosi neturėdami aiškaus kryptingumo, perspektyvos ir žinojimo apie savo pasiekimus ir pažangą. Ugdytinių įgalinimas nusimatyti savo veiklos siekius, rinkti įrodymus apie savo pažangą, apibendrinti pamokos rezultatus, įsivertinti ir projektuoti tolimesnio mokymosi siekius darytų stiprų poveikį ugdymo(si) kokybei.

Į vertintojų išskirtų rizikingų mokyklų veiklų penketuką patenka ir **ugdymo(si) organizavimas**. Apibendrinami pamokų stebėjimo duomenis, vertintojai teigia, kad pamokose vyrauja mokymo paradigma, iš dalies atsižvelgiama į mokinių patirtį, jų gyvenimo ir mokyklos veiklos kontekstą, mokymosi poreikius. Pamokose mokytojų naudojami tradiciniai metodai, skiriamų užduočių įvairovė, diferencijavimas ir individualizavimas nesudaro sąlygų mokinių aktyviai veiklai, savivaldžio mokymosi gebėjimų ugdymuisi.

Apžvalgoje įvardintos kai kurios rizikingos mokyklų veiklos, susijusios su mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimu, ugdymo(si) proceso planavimu, mokymo(si) metodų taikymu, detaliau analizuojamos kitose „Apžvalgų žemėlapyje“ pateiktuose darbuose (prieiga per internetą <https://www.nsa.smm.lt/analiziu-zemelapis/ugdymosi-procesas/>).

Vertintojų rekomendacijose mokyklų bendruomenėms atkreipiamas dėmesys į tai, kad mokykloje turėtų būti nuolat stebimas ir vertinamas mokinių mokymasis ir išmokimas bei sudaromos sąlygos mokiniams tikslingai apmąstyti savo mokymąsi, reflektuoti ir įsivertinti pažangą bei numatyti tolesnės veiklos siekius. Pamokose mokytojams siūloma tobulinti gebėjimus kelti mokymo tikslus, kartu su mokiniais numatyti konkrečius ir mokiniams suprantamus mokymosi uždavinius, jų įgyvendinimo kriterijus bei remiantis jais vertinti kiekvieno mokinio mokymosi sėkmę. Keletą pastebėjimų reikėtų išsakyti nacionalinio ugdymo turinio formuotojams ir kūrėjams. Atnaujinant pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo Bendrąsias programas, svarbu kurti metodinius „instrumentus“, kurie padėtų mokytojams ugdymo(si) proceso planavimą, mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą, įsivertinimą, aktyvaus mokymosi bendradarbiaujant teikiamas galimybes efektyviai panaudoti naujų mokinių patirčių kūrimui, jų asmenybės ūgčiai ir savo profesiniam tobulėjimui.

*Apžvalgą parengė Linas Jašinauskas
Nacionalinės švietimo agentūros
Stebėsenos ir vertinimo departamento
Vertinimo skyriaus metodininkas*